

nes valent 162. 2. c. 1. §. 2. Ut si donator res a se donata alienaverit, vel pignoraverit, donationem revocare non intelligatur. c. 5. 1. Ut parentes liberorum ita donec, ut reliquo liberorum tamen suppletur et qualsi fratribus legitimis & ut ingratis non revocant hereditatem adire, cogantur. Etiam paenite 92. Ut mulieres quas filii donaverit, quasi ab ingratis, post secundas nuptias recte renop. dicit 2. c. 2. Ut donationes Imperatoris privato homine tacta non egerint infumatione, & e contra 52. c. 2. Ut mortis causa donatio res legatis comparantur, & ne infumatione indigantur 87. in print. De donationibus curialium & ut deusio donare non possit etiam mortis causa 87. c. 1. De donationibus a curialibus sedis 101.

De publicis iudicis, accusationibus & exhibitiis reis, & eorum cunctis.

Ut rei criminum editio legitim s' evocantur 134. c. 5. Ne mu veres ex carceribus includantur pro privato aut fiscalis debito: & ut pro crimine in monasterio aut aereario continetur, neve monasteriorum, aut aereario, & uia actione de propria monasterio aut aereario transire 134. c. 9.

De adulterio.

Quemadmodum maritus uxorem adulterio accusare debet 117. c. 8. s. 4. de adulterio. De pena adulteri & mulieris adul. c. 134. c. 10. Ut adulterio praefumatur, qui ter aut solenniter non desinit cum uxore alterius colloqui, & ut repertus a marito cum uxore loquitur, in eum 116.

ANTONII CONTII, JC.
& in Biturigum Metropoli Doctoris Ordinarii
P R A E F A T I O
IN LIBRUM NOVELLARUM.

Intridixerat Iustinianus ullam legem imperiale extra Corpus Codicis legi. 1. 1. C de emendatione Codicis; sed non sine uilla exceptione: adiecit enim, nisi postea varia rerum natura aliquid novum crearet, quod imperiali constitutione indigeret: quod si evenisset, novam legem congregationem pollicitus est, que Novellarum nomine constitutionum significaretur. Porro ipsis accidit: & vix novus Codex promulgatus erat, cum interpellatus Imperator constitutionem de heredibus & Falcidia edidit; vix altero mense post editum Codicem, ut qui editus sit 16. Kal. Deo ipso Imperatore IV Consule: novella autem constitutione de heredibus data est Kalend. Jan. Belisario viro clarissimo Consule. Scriptis subinde & sequentibus mensibus atque annis alias novellas ad extremum Imperii sui annum, que omnes in unam congregationem relate, novelle appellatae sunt constitutiones. Sane Gregorius Pontifex Romanus (qui vix triginta annis post Iustinianum scriptis) constitutiones novellarum vocat 1. q. 1. c. 37. Ceterum pauca illarum constitutionum Latino sermone primum sunt edite, que etiam bodie ab aliis ex Greco in Latinum factis, stylis integratitate discerni possunt. Cetera omnes Graeca prima lingua composite, quod & Grecis jam hominibus & proceribus uteretur Iustinianus, lingue Latina ut plurimum ignorans, & firmum atque stabile Imperium in Graecia obtineret, in Latio vero jam illo tempore an. epi. atque dubium. Ad Latinorum tamen hominum usum, & ex Graeca in latinam linguam translate & constitutiones fuerunt, eodem vel certe non longo post tempore: Illa est iugurtha & salebro, aquae ut ita dicam barbara hec tralatio que bodie habetur. Verum id non omnino veteris interpretis culpa accidit arbitror, tametsi illum ab omni culpa vindicare meum non sit. Paruit enim legi Iustinianae, que ita demum in aliom linguam leges transformari perivit. Si modo sub eodem ordine eademque verborum consequentia, id est, eo genere, quod Graci & zōdā dicunt, transferrentur Tanta C. de vet. juri encl. Metuebat enim, ne si vulgaris illa transferendi libertas passim permitteretur, novae ex verbis legi subvirentur calumniae, & occasione illis legibus, ut variis & ambiguis, non parendi Itaque & veteres illi septuaginta Bibliorum interpretes & qui novum Domini & Salvatoris nostri Testamentum transulerunt, & veteres Aristotelis interpretes eandem convertendi religionem & formidinibus oculis habuerunt. Verba enim potius quam phrasēs converterunt. Scripsit Dionysius Exiguus (qui utique temporibus floruit Anastasi Imperatoris) in prefatione Conciliorum Graecorum a se tralatorum, tantum fuisse præse tralationis confusione, ut regulis ecclesiasticis de integro transferre coactu sit. Nihil igitur cause est, cur hoc solo argumento, non esse hanc veterem tralationem novellarum dicamus, quod confusa & spinosa sit. Quid & certis indiciis demonstro, est veterem & a temporibus fere Iustiniani huc usque transmissam? Gregorius primus, qui fuit illis fere temporibus ejus tralationis verbis utitur, eaque prolixo recitat apud Gratian. 1. q. 1. c. 35. Item in decreto tit. de testib. c. 2. ubi c. ult. Nov. 90. de testib. recitat. In Concio quoque Parisiensis (quod constat esse antiquissimum & tempore S. Ludovici factum) recitat ex tralatione integer locus ex Novella scil. 123. ubi etiam Constit. 123. appellatur. Locus extat apud Ivonem Episcopum Carmonensem pannomias sua parte quinta. Iam vero leges Caroli M. filiorumque eius & nepotum, hac tralatione plene sunt. Sanctus denique Isidorus (qui fuit iisdem fere temporibus, quibus Gregorius prius) in libro canonum ecclasiasticorum integrum Novell. 42. de depositione Anthimi, &c ex eadem veteri tralatione sumpsit: quamecumque eidem Isidoro post vulgatas novem collationes idcirco adscripsi. Pretermoto innumeris veterum Pontificum scripta: Mittio Iovonis, Burchardi, Graziani, Ioh. Salesberiensis scripta, & rhapsodias que multas paginas bujus tralationis continent. Vnus post illos inventus est Iherius, qui non solum tralationis, sed etiam totius sententiae & libri fidem eleverat, & a quadam Monacho librum tam verbosum & alephatum scripsit: quem optimis rationibus ab Azzone confutatum legimus. Iisdem autem temporibus, quibus illa tralatio facta est, preedit & ha-

possit ubivis interfiri, at non in templo 117. c. 15. Ne quis luxurietur contra naturam 77. & 141. De muliere raptu palla 143.

De sepulcro violato.

De pena ex litoris cadaver mortui interri prohibentis 60. c. 1.

De penitentia omnium moderatione 134. c. 13.

De exactionibus sive delegationibus tributorum 128.

De factis & armis.

De mendicantibus va'idis.

De ignavis & mendicantibus validis coenacis vide Novell. 80. c. 5.

De re militari.

De militum transitu & introitu 130. Milites ne privatorum possessionibus defendendis in-

IN NOMINE DOMINI DEI NOSTRI JESU CHRISTI.

INCIPIT

LIBER · CONSTITUTIONUM
NOVELLARUM²
D. JUSTINIANI
SACRATISSIMI PRINCIPIS, PERPETUI AUGUSTI
COLLATIO PRIMA.³

TIT. 4. L
DE S HEREDIBUS⁴ ET FALCIDIA⁵.
NOVELLA 8. CONSTIT. PRIMA.

Imperator Iustinianus Augustus, Joanni gloriissimo sacrum per Orientem praetoriorum praefecto, iterum exconsule & patricio.

P R E F A T I O.

Ocupatis nobis circa totius Reipublicæ curas, & parvum 9 nihil eligentibus cogitate, sed quatenus Persia quidem conquiescant, Vandali⁶ vero cum Mauris obedient, & Carchedonii⁷ antiquam recipientes habeant liberatem, Tzani⁸ autem nunc primum sub Romanorum facti republica, inter subiectos habentur: (quod nondum haecens, nisi sub imperio nostro dedit Romanis Deus) incurrit etiam propria sollicitudines a nostris subiectis semper nuntiantur, quarum quidem singulis damus competentem formam. Quacunque vero frequenti modo potiuntur⁹ per partes auxilio, possibilia tamen sunt scripta legi, ut communem omnibus praestent (in quibus opus habent) utilitatem: [per testam] in plebem: cautione¹⁰ videlicet prius ab eius facta, secundum quod perfornam vel rerum receptor modus: quia¹¹ res accipientes, agent in eis quae res voluerint testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire: (hoc est 34. coheres, aut legatarius, aut fideicommissarius, aut servus libertate honoratus) tunc quod audierit, accidat alii rebus: & licentia praebatur & legatariis, & fideicommissariis, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessario ex lege præcipiunt¹², in plus autem 27 totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum¹³ esse expresse jam demonstrat.

§. 1. Si quis autem non implens quod dispositum est, sed¹⁴ dum competit ei qui honoratus est, quod relatum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum¹⁵ esse expresse jam demonstrat.

§. 2. Si quis autem non implens quod dispositum est, etiam ex decreto judicis admittatur, tunc totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum¹⁶ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si per testam] in plebem: cautione¹⁷ videlicet prius ab eius facta, secundum quod perfornam vel rerum receptor modus: quia¹⁸ res accipientes, agent in eis quae res voluerint testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire: (hoc est 34. coheres, aut legatarius, aut fideicommissarius, aut servus libertate honoratus) tunc quod audierit, accidat alii rebus: & licentia praebatur & legatariis, & fideicommissariis, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessario ex lege præcipiunt¹⁹, in plus autem 27 totum protaxterit, non agens hoc quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²⁰ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²¹ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²² esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²³ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²⁴ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²⁵ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²⁶ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²⁷ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²⁸ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum²⁹ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³⁰ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³¹ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³² esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³³ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³⁴ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³⁵ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³⁶ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³⁷ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³⁸ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum³⁹ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴⁰ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴¹ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴² esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴³ esse expresse jam demonstrat.

Si quis autem non fuit honoratus, sed tunc quod scriptum est, autem deinde hereditatem: tunc quod aut fuit, aut fideicommissarius, & servis libertate honoratis, adire, & hæc acquirere: ita ut omnibus modis quod præceptum est, si qui honoratus est, camen ratum⁴⁴ esse expresse jam demonstrat.

sed omnes aequaliter habuerint fortunam: tunc preponi quidem etiam sic per universitatem fideicommissarios, propter dictam jam dudum rationem, aut eum qui ex eis voluerit implere quod praeceptum est: reliquos autem legatos vel fideicommissarios, quicunque nihil alterutros in hoc, quod relatum est, antecedunt, etiam omnes, si voluerint, vocari, aut qui ex eis voluerint. Si vero nullus legatus aut fideicommissarius elegerit hoc agere, damus servis licentiam libertate honoratis, secundum ordinem ¹ denominationis ², per quam eos dominus denominaverit, secundum hoc habere in alterutros praepositionem. §. 2. Et haec quidem omnia facimus, ubi necessarii sunt quaedam subiectae datio in aliquo, cui ex natura debetur quadam succelio a testatore & morte. Si vero nulla subiecta hujusmodi persona in institutionibus, sed spontanea largitas dispositionis a testatore fiat: deinde scriptus heres non compleat quod praecepit, intra prae dictum a nobis dudum tempus: illum quidem privari omnibus ³ reliquis, nihil penitus neque per Falcidiæ occasionem, neque per aliam causam percipere valentem: similiter autem talia obtinere: & si quidem sint coheredes, hos vocari volumus: alioquin ad fideicommissarios, & legatos, & servos, & omnes ab intestato, secundum prius a nobis traditum ordinem, res venire, ubique onere coherente, quatenus facultatem eius non dat in ventari preficiantur. † Si vero absunt aliqui, interesse testes in ipsa civitate fide dignos, & possidentes substantiam ⁴, & optimæ opinionis existentes, non minus tres: tabularis enim solis, quantum ad hoc competit non credimus ⁵: coram quibus convenit fieri inventarium ⁶, ita ut lupercentibus legataris, & querentibus forsan subiectum aliquod rerum, aut non manifestatum: licentia sit non solum per servorum examinationem caufam querere: nam etiam hoc præsumimus per probatum dudum a nobis in servibus ⁷ examinationibus observationem (sed etiam per iurandum ⁸ hereditem, & iurandum testium dicentium, se ⁹ affuisse ¹⁰ quæ gesta sunt & videlicet ¹¹ quæ tunc agitantur, & in nullo consilio est facta ab herede malignitate), siue in his quæ relicta sunt a testatoribus, inventari veritate: nisi forte praestantes legatarii omnes aut quidam contentionis sibi præmissa noluerint venire: nec adesse inventario. Tunc enim licentia erit herediti, etiam non advenientibus legataris, contentum esse testium præsentia, & facere descriptionem: reposito ¹² etiam sicut legataris, & jurecurando hereditis, & servorum examinatione, & his omnibus obseruatis habere ex Falcidia præsumendum. Sic enim non videbimus, neque legem ita habentis approbatam minuire, neque injuritiam facere morienti. Si enim omnino quidem sibi vult aliquis heri heredes, & habere quandam consolacionem ex sua successione, & arbitratur sufficientem se habere substantiam, non tamē hoc causa veritas offendit: certum est, quia non haec contrarias est scientia morientis, sed ignorancie puritas illius. §. 3. Si vero non ¹³ fecerit inventarium secundum hanc figuram, sicut prædictum, non retinetur Falcidiæ: sed complebit legatarios, & fideicommissarios: licet præ ¹⁴ substantia morientis transcendentia mensuram legatorum datio. Et hoc dicimus, non nostram minuentes legem quam posuimus, ut nihil de proprio damnificentur heredes creditoribus, sed dabit eis pecuniam ex quo fuerit damnificari, sed ex diverso etiam quæ sunt ex Falcidia lege, lucrari. Hæc autem dicimus: ubi etrus testator de sua substantia hoc egit: aut forte cum debuisset etiam ampliore quantitate heredi relinquere, pro minore disponuit: etenim etiam hoc errantis sententia est, & non pura, & integræ designationis. † Si vero expressum designaverit ¹⁵ non ¹⁶ velleheredem retinere Falcidiæ: neceſſariū est testatoris valere sententiam & aut volenter eum parere testator, forsan etiam quædam iuste & pie relinquenter: lucrum non in occasione ablatarum rerum servando, & inchoante ¹⁷ quidem a substitutis legataris: terminante vero in fisco. † Et nullus hanc legem duram habeat, tanquam relictis privatus, sed considerans, quia omnibus hominibus terminus vita est mors ¹⁸: & non solum ab aliis ipse se ¹⁹ percipere contempletur, sed cogitat ²⁰, quia & ipse alii moriens imperabat: & si non hujus legis mereor auxilium, nihil horum quæ omni studio dispositiorum, ad effectum perducet. Non enim iis qui sub nobis, neque qui nunc solum sunt hominibus, sed omni etiam post hoc currenti tempore legem ponimus.

C. A. P. II.
De lege Falcidia & inventario.

Hinc ²¹ nobis ingressa est cura, & quædam consideratio Falcidia legis,

¹ Ordo scriptura servandus. §. 17. Quid si ordo non appearat? An forte res dirimetur? An vero meritorum cuiusque ratio habebitur? An potius incertitudinis aut equalitatis ratione omnes simul admittentur? Quod potissimum & mihi post Bar. & Angel. videtur.

² Ab ordine igitur denominationis ascendentis ad conjecturam amoris, ut prius loco loco nominatus fuerit præsumatur magis a testatore dilectus fusse.

³ Quoties morientis certis perfornis quid ex suis bonis reliquiae cogitur, quod accidit parentibus, liberis, fratribus (per sona turpi inlata) & liberti.

⁴ Peccata extranei hereditis contumacia.

⁵ Substitutus preferetur cohereder defuncti.

⁶ Danta est opera ne quis fine faccesset moriatur, §. 1. in fin. Inst. de his. poss. Interre enim defunditorum habere successores.

⁷ 6. ff. interregno. 7. Jule exheredari liberis extraneis etiam præfertur, & mentio.

Nam si vis tunc voluntatem, exheredari non sunt admitti contra defuncti voluntatem.

Hinc sequitur, exheredari non conferi numero legitimorum aut extraneorum. Legitimum, quia exheredatione amitteremus finiam pomen ⁸. 1. 6. 3. ff. de B. 2. contra tab. 1. 9. 10.

ff. de suis & legit. Extraneorum, quia extranei non venient contra voluntatem defuncti, & non in iustitia beneficio, & ita, peccata exheredatorum quam extraneorum condito.

⁸ Exemptus, scopus seu finis. 9. Quod aero est, ut legatus unius nummi, herede instituto non implente voluntatem defuncti, preferetur reliquias egnatis defuncti, s. ff. plures. 6. In his, de heredi, infit.

¹⁰ Quod auctor heredi proximo non instituto, non defertur statim ad fiscum.

Defertur primo ad communias fiducias, s. 3. 5. ed. in defunctis, ad communias heredes, tum ad fideicommissarios.

Ab his ad legatos, deinde ad administrum rebus, tandem ad heredes, tum ad intestato, post haec, ad extraneos libertatis conservanda causa, 1. ult. C. de f. his, que tab. modo.

¹¹ Auth. fed com. testator, C. ad 1. Falc. hinc scripta est.

¹² Falcidia quid quodve jus est, observa.

¹³ Forte extenuantur heredes pro legata.

¹⁴ Inventarum facere quod personæ teneantur, vid. Rebuffi, tract. de f. test. primis art. 3. gl. 1.

Goth. Addit. Bugnon. lib. 1. decim. 115. Rittershuf. part. 6. c. 5. sub. Sed cum testator. Cod. ad leg. Falc. sunt duas. seqq. Anf.

¹⁵ Heres non conficiuntur inventarium, Falcidiæ amittit. 1. 22. §. 2. C. de suis delib.

¹⁶ Tres menses, vid. 1. ult. C. de suis delib.

¹⁷ Add. 1. C. de his, que tab. modo.

¹⁸ Auth. fed com. testator, C. ad 1. Falc. hinc scripta est.

¹⁹ Falcidia quid quodve jus est, observa.

²⁰ Forte extenuantur heredes pro legata.

²¹ Heres ex test. 2. 1. 1. proxime traditor.

²² His enim magis creditur. 1. 3. ff. de testis.

²³ Tentes substantiam possidentes, idonei aquæ locupletes, quod religio & motu judicis astimatur: ²⁴ Mox dixi, vix est enim ut Judge semper defendant ad hinc cognitionem, ut facultates testium paretes sint rei arque negotio, cui testimonium ferant:

vid. Manicam 9. de conject. ult. volunt. Grall. lib. sent. §. Fals. quaf. 10. 11. 42. agno-

que ²⁵ etiam invitis testatoribus (si extendantur ²⁶ res per legata) præbet etiam retinere heredes, quantum eis impletat quartam substantiam. Et hinc enim repugnat quidam videtur voluntati deficiens, & incumbere legatis vel fideicommissarios, quicunque nihil alterutros in hoc, quod relatum est, antecedunt, etiam omnes, si voluerint, vocari, aut qui ex eis voluerint. Si vero nullus legatus aut fideicommissarius elegerit hoc agere, damus servis licentiam libertate honoratis, secundum ordinem ¹ denominationis ², per quam eos dominus denominaverit, secundum hoc habere in alterutros præpositionem. §. 2. Et haec quidem omnia facimus, ubi necessarii sunt quaedam subiectae datio in aliquo, cui ex natura debetur quadam succelio a testatore & morte. Si vero nulla subiecta hujusmodi persona in institutionibus, sed spontanea largitas dispositionis a testatore fiat: deinde scriptus heres non compleat quod præcepit, intra prædictum a nobis dudum tempus: illum quidem privari omnibus ³ reliquis, nihil penitus neque per Falcidiæ occasionem, neque per aliam causam percipere valentem: similiter autem talia obtinere: & si quidem sint coheredes, hos vocari volumus: alioquin ad fideicommissarios, & legatos, & servos, & omnes ab intestato, secundum prius a nobis traditum ordinem, res venire, ubique onere coherente, quatenus facultatem eius non dat in ventari preficiantur. † Si vero absunt aliqui, interesse testes in ipsa civitate fide dignos, & possidentes substantiam ⁴, & optimæ opinionis existentes, non minus tres: tabularis enim solis, quantum ad hoc competit non credimus ⁵: coram quibus convenit fieri inventarium ⁶, ita ut lupercentibus legataris, & querentibus forsan subiectum aliquod rerum, aut non manifestatum: licentia sit non solum per servorum examinationem caufam querere: nam etiam hoc præsumimus per probatum dudum a nobis in servibus ⁷ examinationibus observationem (sed etiam per iurandum ⁸ hereditem, & iurandum testium dicentium, se ⁹ affuisse ¹⁰ quæ gesta sunt & videlicet ¹¹ quæ tunc agitantur, & in nullo consilio est facta ab herede malignitate), siue in his quæ relicta sunt a testatoribus, inventari veritate: nisi forte praestantes legatarii omnes aut quidam contentionis sibi præmissa noluerint venire: nec adesse inventario. Tunc enim licentia erit herediti, etiam non advenientibus legataris, contentum esse testium præsentia, & facere descriptionem: reposito ¹² etiam sicut legataris, & jurecurando hereditis, & servorum examinatione, & his omnibus obseruatis habere ex Falcidia præsumendum. Sic enim non videbimus, neque legem ita habentis approbatam minuire, neque injuritiam facere morienti. Si enim omnino quidem sibi vult aliquis heri heredes, & habere quandam consolacionem ex sua successione, & arbitratur sufficientem se habere substantiam, non tamē hoc causa veritas offendit: certum est, quia non haec contrarias est scientia morientis, sed ignorancie puritas illius. §. 3. Si vero non ¹³ fecerit inventarium secundum hanc figuram, sicut prædictum, non retinetur Falcidiæ: sed complebit legatarios, & fideicommissarios: licet præ ¹⁴ substantia morientis transcendentia mensuram legatorum datio. Et hoc dicimus, non nostram minuentes legem quam posuimus, ut nihil de proprio damnificentur heredes creditoribus, sed dabit eis pecuniam ex quo fuerit damnificari, sed ex diverso etiam quæ sunt ex Falcidia lege, lucrari. Hæc autem dicimus: ubi etrus testator de sua substantia hoc egit: aut forte cum debuisset etiam ampliore quantitate heredi relinquere, pro minore disponuit: etenim etiam hoc errantis sententia est, & non pura, & integræ designationis. † Si vero expressum designaverit ¹⁵ non ¹⁶ velleheredem retinere Falcidiæ: neceſſariū est testatoris valere sententiam & aut volenter eum parere testator, forsan etiam quædam iuste & pie relinquenter: lucrum non in occasione ablatarum rerum servando, & inchoante ¹⁷ quidem a substitutis legataris: terminante vero in fisco. † Et nullus hanc legem duram habeat, tanquam relictis privatus, sed considerans, quia omnibus hominibus terminus vita est mors ¹⁸: & non solum ab aliis ipse se ¹⁹ percipere contempletur, sed cogitat ²⁰, quia & ipse alii moriens imperabat: & si non hujus legis mereor auxilium, nihil horum quæ omni studio dispositiorum, ad effectum perducet. Non enim iis qui sub nobis, neque qui nunc solum sunt hominibus, sed omni etiam post hoc currenti tempore legem ponimus.

C. A. P. III.
De legatum exaggeratione.

Non autem dabimus licentiam heredi mensuram substantia subtiliter

quod tamē Accursius hic velle videtur. Magis est itaque testes idoneos sive iudicis arbitrio. I. 1. in fin. ff. de iure delib. 30. Licer in orborno inventario confidendo sufficiant. 1. 32. C. de eis. Neu. in fin. J. ead. 31. Placet quod ad Accurso hic additur, Inventarium post fieri etiam non uno contextu, tamen testatorum uno contextu fit l. 1. ult. 9. fin. aut. C. de iure delib. & tamen eundem tabellionem ad finem usque adhibendum. Accurso hic, nisi forte aliud impedimentum superveniat: ut notatur in C. quædam ext. de probat.

2. De quædatione ferrorum adversus dominos inventarii perfracti causa, vid. 1. ult. 9. 10. Cod. de iure delib. Novell. 48. 1. ult. C. de quæd.

33. Formularum jurisprudentia observa.

4. Hanc particularē Scrimgerum in sua editione non habet. addit. etiam de monitorio quod competit heredi, de quo vid. Rebuffi, in trah. de inventario, gl. un. nom. 9. 35. Caecus an testis est, vid. Oldendorpi c. 6. testif. num. 15. Testimonium of auditu non admittitur. Sic autem in fin. Inst. de mil. 1. 28. ff. de off. præf. 1. 28. in fin. ff. de probat.

5. Autem in fin. Inst. de mil. 1. 29. 9. 1. ff. de f. dam. infest.

37. Heres non conetur voluntate ultra vires hereditatis. Goth. An amittit Trebellianum vid. Ant.

Merend. contriv. lib. 4. cap. 1. Anf.

38. Para subiectio est, que sive alieno sive fisci est, ut alias subiectio trah. 1. ult. Cod. de repud. vel affin. Novell. 22. que alieno sive fisci est, ut alias subiectio trah. 1. 20. C. de agric. & cens. lib. 11. tit. 47.

39. In testamento fisi. Quid? non poterat.

40. In testamento fisi, non Falcidia interterat? non poterat, l. 1. 5. 1. ff. ad 1. Falc. 1. 46. ff. de pati.

41. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

42. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

43. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

44. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

45. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

46. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

47. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

48. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

49. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

50. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

51. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

52. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

53. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

54. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

55. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

56. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

57. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

58. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

59. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

60. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

61. An potius fisi, ut testator fisi, ut testator fisi.

62. An potius fisi, ut testator fisi, ut test